

Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν *

*Libertà vo cantando, ch' è si cara
Come sa chi per lei vita ritiuta.*

DANTE

1

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
Τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη,
Ποῦ μὲ βία μετράει τὴν γῆ.

2

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
Τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
Καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά!

3

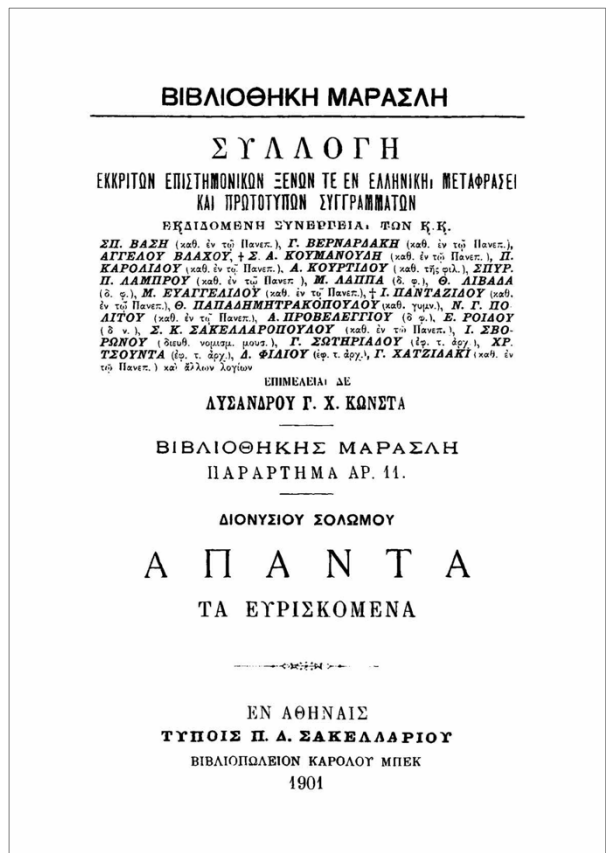
Ἐκεῖ μέσα ἑκατοικοῦσες
Πικραμένη, ἐντροπαλή,
Κ' ἓνα στόμα ἀκαρτεροῦσες,
Ἔλα πάλι, νὰ σοῦ πῇ.

4

Ἄργειε νᾶλθη ἐκείνη ἡ μέρα,
Καὶ ἦταν ὅλα σιωπηλά,
Γιατὶ τὰ σκιαζε ἡ φοβέρα,
Καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

5

Δυστυχής! παρηγορία
Μόνη σοῦ ἔμενε, νὰ λὲς

* Βάσης Σπ, Βερναρδάκης Γ, Βλάχος Ἀ, Κουμανούδης Σ Α, Καρολίδης Π, Κουρτίδης Α, και συν. (1901). *Διονυσίου ΣΟΛΩΜΟΥ Ἀπαντα τὰ εὗρισκόμενα* (Βιβλιοθήκη ΜΑΡΑΣΛΗ, Βιβλιοπωλεῖον Καρόλου Μπέκ ἐκδ.). (Λ. Γ. Κώνστας, Ἐπιμ., Μετὰ Προλόγου ὑπὸ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ) Ἀθῆναι: Π. Δ. Σακελλαρίου, σελ. 93—128.

Περασμένα μεγαλεῖα,
Καὶ διηγῶντάς τα νὰ κλαῖς·

6

Καὶ ἀκαρτέρει, καὶ ἀκαρτέρει
Φιλελεύθερη λαλιά,
Ἐνα ἐκτύπαε τ' ἄλλο χέρι
Ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά,

7

Κ' ἔλεες· πότε, ᾧ! πότε βγάνω
Τὸ κεφάλι ἀπὸ τ'ς ερμιαῖς ;
Καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
Κλάψαις, ἄλυσαις, φωναῖς !

8

Τότ' ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
Μέσ' 'ς τὰ κλάιματα θολό,
Καὶ εἰς τὸ ροῦχο σου ἔσταζ' αἷμα,
Πλῆθος αἷμα Ἑλληνικό.

9

Μὲ τὰ ροῦχα αἱματωμένα,
Ξέρω ὅτι ἔβγαινες κρυφά,
Νὰ γυρεύης εἰς τὰ ξένα
Ἄλλα χέρια δυνατά.

10

Μοναχὴ τὸν δρόμο ἐπῆρες,
Ἐξανάλθες μοναχή·
Δὲν εἶν' εὐκολαῖς οἱ θύραις,
Ἐὰν ἡ χρεῖα ταῖς κουρταλῇ.

11

Ἄλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια,
Ἄλλ' ἀνάσασε κάμμιά·
Ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια,
Καὶ σὲ γέλασε φρικτά !

12

Ἄλλοι, ὦιμέ! 'ς τὴν συφορὰ σου
Ὅποῦ ἐχαίροντο πολὺ,
Σύρε νάβρῃς τὰ παιδιὰ σου,
Σύρε, ἐλέγαν οἱ σκληροί.

13

Φεύγει ὀπίσω τὸ ποδᾶρι,
Καὶ ὀλογλήγορο πατεῖ
Ἦ τὴν πέτρα, ἢ τὸ χορτάρι,
Ποῦ τὴν δόξα σοῦ ἐνθυμεῖ.

14

Ταπεινότατη σοῦ γέρνει
Ἦ τρισάθλια κεφαλὴ,
Σὰν φτωχοῦ ποῦ θυροδέρνει,
Κ' εἶναι βάρος του ἡ ζωή.

15

Ναί· ἀλλὰ τώρα ἀντιπαλεύει
Κάθε τέκνο σου μὲ ὀρμή,
Ποῦ ἀκατάπαυστα γυρεύει
Ἦ τὴν νίκη, ἢ τὴν θανή.

16

Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
Τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
Καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἑλευθεριά !

17

Μόλις εἶδε τὴν ὀρμή σου
Ὁ οὐρανός, ποῦ γιὰ τ' εχθρούς,
Εἰς τὴν γῆ τὴν μητρικὴ σου
Ἦ τρεφ' ἄνθια καὶ καρπούς,

18

Ἐγαλήνευσε· καὶ ἐχύθη
Καταχθόνια μία βοή,
Καὶ τοῦ Ῥήγα σου ἀπεκρίθη

Πολεμόκραχτη ή φωνή ¹ .

19

Όλοι οί τόποι σου σ' ἐκράξαν,
Χαιρετῶντάς σε θερμά,
Καὶ τὰ στόματα ἐφωνάξαν
Όσα αἰσθάνετο ή καρδιά.

20

Έφωνάξανε ὡς τ' ἀστέρια
Τοῦ Ἰονίου καὶ τὰ νησιά,
Καὶ ἐσηκώσανε τὰ χέρια
Γιὰ νὰ δείξουνε χαρά,

21

Μ' ὅλον ποῦ ναι ἀλυσωμένο
Τὸ καθένα τεχνικά,
Καὶ εἰς τὸ μέτωπο γραμμένο
Έχει· *Ψεύτρα Έλευθεριά.*

22

Γκαρδιακά χαροποιήθη
Καὶ τοῦ Βάσιγκτων ή γῆ,
Καὶ τὰ σίδερα ἐνθυμήθη
Ποῦ τὴν ἔδεναν καὶ αὐτή.

23

Άπ' τὸν Πύργο του φωνάζει,
Σὰ νὰ λέη σὲ χαιρετῶ,
Καὶ τὴν χήτη του τινάζει
Τὸ Λιοντάρι τὸ Ἴσπανό.

24

Έλαφιάσθη τῆς Ἀγγλίας
Τὸ θηρίο, καὶ σέρνει εὐθὺς
Κατὰ τ' ἄκρα τῆς Ρουσίας
Τὰ μουγκρίσματα τ'ς ὀργῆς.

25

Εἰς τὸ κίνημά του δείχνει,
Πῶς τὰ μέλη εἶν' δυνατά·
Καὶ ᾽ς τοῦ Αἰγαίου τὸ κύμα ῥήχνει
Μία σπιθόβολη ματιά[†].

26

Σὲ ξανοίγει ἀπὸ τὰ νέφη
Καὶ τὸ μάτι τοῦ Ἀετοῦ,
Ποῦ φτερὰ καὶ νύχια θρέφει
Μὲ τὰ σπλάχνα τοῦ Ἰταλοῦ·

27

Καὶ ᾽ς ἐσὲ καταγυρμένος,
Γιατὶ πάντα σὲ μισεῖ !
Ἐκρῶζ', ἔκρῶζε ὁ σκασμένος,
Νὰ σὲ βλάβῃ, ἂν ἤμπορῃ.

28

Ἄλλο ἐσὺ δὲν συλλογειέσαι
Πάρεξ ποῦ θὰ πρωτοπᾶς·
Δὲν μιλεῖς, καὶ δὲν κουνιέσαι
᾽Σ ταῖς βρισιαῖς ὅπου ἀγροικᾶς·

29

Σὰν τὸν βράχον ὅπου ἀφίνει
Κάθε ἀκάθαρτο νερὸ
Εἰς τὰ πόδια του νὰ χύνῃ
Εὐκολόσβυστον ἀφρό,

[†] Στροφή. 25.   Καὶ ᾽ς τὸ πέλαο μιὰ ματία
                         ῥήχνει ποῦ σπιθοβολᾷ,
                         Καὶ τὰ νύχια τὰ μικρὰ
                         Σφίγγει ἀπλώνει ἀρπαχτικά.

Ἔτσι ὁ ποιητὴς εἶχε πρωτογράψῃ τὴν στροφή· τὴν ἄλλαξε δέ,
ὅπως βρίσκεται ᾽ς τὸ κείμενο, σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμία τοῦ φίλου
του λόρδου Γκύλφορδ. (Βλ. Σ. Ε. Κ. 1859, σ. 38)

30

Ὅπου ἄφίνει ἀνεμοζάλη,
Καὶ χαλάζι, καὶ βροχή,
Νὰ τοῦ δέρνουν τὴν μεγάλη,
Τὴν αἰώνιαν κορυφή.

31

Δυστυχία του, ὦ δυστυχία του,
Ὅποιανοῦ θέλει βρεθῇ
Ἵς τὸ μαχαῖρί σου ἀποκάτου,
Καὶ ὃς ἐκεῖνο ἀντισταθῇ.

32

Τὸ θηρίο π' ἀνανογιέται,
Πῶς τοῦ λείπουν τὰ μικρά,
Περιορίζεται, πετειέται,
Αἷμα ἀνθρώπινο διψᾷ.

33

Τρέχει, τρέχει ὅλα τὰ δάση,
Τὰ λαγκάδια, τὰ βουνά,
Καὶ ὅπου φθάσῃ, ὅπου περάσῃ,
Φρίκη, θάνατος, ἐρμιά·

34

Ἑρμιά, θάνατος, καὶ φρίκη,
Ὅπου ἐπέρασες κ' ἐσύ·
Ξίφος ἔξω ἀπὸ τὴν θήκη,
Πλέον ἀνδρείαν σοῦ προξενεῖ.

35

Ἴδου ἐμπρός σου ὁ τοῖχος στέκει
Τῆς ἀθλίας Τριπολιτσᾶς·
Τώρα τρόμου ἀστροπελέκι
Νὰ τῆς ρήξης πιθυμᾶς.

36

Μεγαλόψυχο τὸ μάτι
Δείχνει πάντα ὅπως νικεῖ,
Καὶ ἄς εἴν' ἄρματα γεμάτη,

Καὶ πολέμια χλαλοή.

Ἡ Ἐλευθερία

Κατὰ Σχεδιογράφημα Γ. ΙΑΚΩΒΙΔΟΥ

37

Σοῦ προβαίνουνε καὶ τρίζουν,
Γιὰ νὰ ἰδῆς πῶς εἶν' πολλά.
Δὲν ἀκοῦς ποῦ φοβερίζουν
Ἄνδρες μύριοι καὶ παιδιὰ ² ;

38

Λίγα μάτια, λίγα στόματα
Θὰ σᾶς μείνουνε ἀνοιχτά,
Γιὰ νὰ κλαύσετε τὰ σώματα,
Ποῦ θὰ νὰ βρῇ ἡ συμφορά.

39

Κατεβαίνουνε, καὶ ἀνάφτει
Τοῦ πολέμου ἀναλαμπή·
Τὸ τουφέκι ἀνάβει, ἀστράφτει,
Λάμπει, κόφτει τὸ σπαθί.

40

Γιατί ἡ μάχη ἐστάθη ὀλίγη ;
Λίγα τὰ αἵματα γιατί ;
Τὸν ἐχθρὸν θωρῶ νὰ φύγη,
Καὶ 'ς τὸ κάστρο ν' ἀνεβῇ ³ .

41

Μέτρα . . . εἶν' ἄπειροι οἱ φευγᾶτοι,
Ὅποῦ φεύγοντας δειλιοῦν
Τὰ λαβώματα 'ς τὴν πλάτη
Δέχοντ', ὥστε ν' ἀνεβοῦν.

42

Ἐκεῖ μέσα ἀκαρτερεῖτε
Τὴν ἀφεύγατη φθορά·
Νά, σᾶς φθάνει· ἀποκριθῆτε
'Σ τῆς νυκτὸς τὴ σκοτεινιά ⁴ .

43

Ἀποκρίνονται, καὶ ἡ μάχη
Ἔτσι ἀρχίζει, ὅποῦ μακριὰ
Ἀπὸ ράχη ἐκεῖ 'σὲ ράχη
Ἀντιβούζε φοβερά.

44

Ἀκούω κούφια τὰ τουφέκια,
Ἀκούω σμίξιμο σπαθιῶν,
Ἀκούω ξύλα, ἀκούω πελέκια,
Ἀκούω τρίξιμο δοντιῶν.

45

Ἄ ! τί νύκτα ἦταν ἐκείνη,
Ποῦ τὴν τρέμει ὁ λογισμός ;
Ἄλλος ὕπνος δὲν ἐγίνη
Πάρεξ θάνατου πικρός.

46

Τῆς σκηνῆς ἡ ὥρα, ὁ τόπος,
Οἱ κραυγαῖς, ἡ ταραχή,
Ὁ σκληρόψυχος ὁ τρόπος

Τοῦ πολέμου, καὶ οἱ καπνοί,

47

Καὶ οἱ βρονταῖς, καὶ τὸ σκοτάδι,
Ὅποῦ ἀντίσκοφτε ἡ φωτιά,
Ἐπαράσταιναν τὸν ἄδη
Ποῦ ἀκαρτέρειε τὰ σκυλιά.

48

Τ' ἀκαρτέρειε. — Ἐφαίνοντ' ἥσκιοι
Ἀναρίθμητοι γυμνοί,
Κόραις, γέροντες, νεανίσκοι,
Βρέφη ἀκόμη εἰς τὸ βυζί.

49

Ὅλη μαύρη μυρμηγκιάζει,
Μαύρη ἡ ἐντάφια συντροφιά,
Σὰν τὸ ροῦχο ὁποῦ σκεπάζει
Τὰ κρεβάτια τὰ στερνά.

50

Τόσοι, τόσοι ἀνταμωμένοι
Ἐπετειοῦντο ἀπὸ τὴν γῆ,
Ὅσοι εἶν' ἄδικα σφαγμένοι
Απὸ τούρκικην ὀργή.

51

Τόσα πέφτουνε τὰ θερι-
σμένα ἀστάχια εἰς τοὺς ἀγρούς·
Σχεδὸν ὅλα ἐκεῖα τὰ μέρη
Ἐσκεπάζοντο ἀπ' αὐτούς.

52

Θαμποφέγγει κἀνέν' ἄστρο,
Καὶ ἀναδεύοντο μαζί,
Ἀναβαίνοντας τὸ κάστρο
Μὲ νεκρώσιμη σιωπή.

53

Ἔτσι χάμου εἰς τὴν πεδιάδα,
Μέσ' ᾗ τὸ δάσος τὸ πυκνό,
Ὅταν στέλνῃ μίαν ἀχνάδα
Μισοφέγγαρο χλωμό,

54

Ἐὰν οἱ ἄνεμοι μέσ' ᾗ τ' ἄδεια
Τὰ κλαδιὰ μουγκοφυσοῦν,
Σειοῦνται, σειοῦνται τὰ μαυράδια,
Ὅποῦ οἱ κλῶνοι ἀντικτυποῦν.

55

Μὲ τὰ μάτια τοὺς γυρεύουν,
Ὅπου εἶν' αἵματα πηχτά,
Καὶ μέσ' ᾗ τ' αἵματα χορεύουν
Μὲ βρυχίσματα βραχνά,

56

Καὶ χορεύοντας μανίζουν
Εἰς τοὺς Ἑλληνας κοντά,
Καὶ τὰ στήθια τοὺς ἐγγίζουν
Μὲ τὰ χέρια τὰ ψυχρά.

57

Ἐκεῖο τὸ ἔγγισμα πηγαίνει
Βαθιά μέσ' ᾗ τὰ σωθικά,
Ὅθεν ὅλῃ ἡ λύπη βγαίνει,
Καὶ ἄκρα αἰσθάνονται ἀσπλαχνιά.

58

Τότε αὐξάνει τοῦ πολέμου
Ὁ χορὸς τρομακτικά,
Σὰν τὸ σκόρπισμα τοῦ ἀνέμου
ᾗ τοῦ πελάου τὴν μοναξιά.

59

Κτυποῦν ὅλοι ἀπάνου κάτου
Κάθε κτύπημα ποῦ ἐβγῇ
Εἶνε κτύπημα θανάτου,

Χωρίς νὰ δευτερωθῇ·

60

Κάθε σῶμα ἰδρώνει, ῥέει·
Λὲς καὶ ἐκεῖθεν ἡ ψυχὴ,
Ἀπ' τὸ μῖσος ποῦ τὴν καίει,
Πολεμάει νὰ πεταχθῇ.

61

Τῆς καρδίας κτυπιαῖς βροντᾶνε
Μέσ' ὅς τὰ στήθια τους ἄργα,
Καὶ τὰ χέρια ὅπου χουμᾶνε
Περισσότερο εἶν' γοργά.

62

Οὐρανὸς γι' αὐτοὺς δὲν εἶναι,
Οὐδὲ πέλαγο, οὐδὲ γῆ·
Γι' αὐτοὺς ὅλους, τὸ πᾶν εἶναι
Μαζωμένο ἀντάμα ἐκεῖ.

63

Τόση ἡ μάνητα καὶ ἡ ζάλη,
Ποῦ στοχάζεσαι, μὴ πῶς
Ἀπὸ μία μεριά καὶ ἀπ' ἄλλη
Δὲν μείνη ἓνας ζωντανός·

64

Κύττα χέρια ἀπελπισμένα
Πῶς θερίζουνε ζωαῖς !
Χάμου πέφτουνε κομμένα
Χέρια, πόδια, κεφαλαῖς,

65

Καὶ παλλάσκαις, καὶ σπαθία,
Μὲ ὀλοσκόρπιστα μυαλά,
Καὶ μὲ ὀλόσχιστα κρανία
Σωθικὰ λαχταριστά,

66

Προσοχή καμμιὰ δὲν κάνει
Κανείς, ὄχι, εἰς τὴν σφαγή.
Πᾶνε πάντα ἐμπρός ! ὦ ! φθάνει,
Φθάνει· ἔως πότε οἱ σκοτωμοί;

67

Ποῖος ἀφίνει ἐκεῖ τὸν τόπο,
Πάρεξ ὅταν ξαπλωθῇ ;
Δὲν αἰσθάνονται τὸν κόπο,
Καὶ λὲς κ' εἶναι εἰς τὴν ἀρχή.

68

Ὀλιγόστευαν οἱ σκύλοι,
Καὶ Ἀλλᾶ ἐφώναζαν, Ἀλλᾶ·
Καὶ τῶν Χριστιανῶν τὰ χεῖλη
Φωτιὰ ἐφώναζαν, φωτιὰ.

69

Λεονταρόψυχα ἐκτυπιοῦντο,
Πάντα ἐφώναζαν *φωτιὰ*,
Καὶ οἱ μιανοὶ κατασκορπιοῦντο,
Πάντα σκούζοντας Ἀλλᾶ.

70

Παντοῦ φόβος, καὶ τρομάρα,
Καὶ φωναῖς, καὶ στεναγμοί·
Παντοῦ κλάψα, παντοῦ ἀντάρα,
Καὶ παντοῦ ξεψυχισμοί.

71

Ἦταν τόσοι ! πλέον τὸ βόλι
Εἰς τ' αὐτιά δὲν τοὺς λαλεῖ·
Ὅλοι χάμου ἐκείτοντ' ὅλοι
Εἰς τὴν τέταρτην αὐγή.

72

Σὰν ποτάμι τὸ αἶμα ἐγίνη,
Καὶ κυλάει 'ς τὴν λαγκαδιά,
Καὶ τ' ἀθῶο χόρτο πίνει,

Αἶμα ἀντὶς γιὰ τὴν δροσιά.

73

Τῆς αὐγῆς δροσᾶτο ἀέρι,
Δὲν φυσᾷς τώρα ἐσὺ πλιὸ
’Σ τῶν ψευδόπιστων τὸ ἀστέρι ⁵ ·
Φύσα, φύσα εἰς τὸ ΣΤΑΥΡΟ.

74

Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
Τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
Καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά !

75

Τῆς Κορίνθου ἰδοὺ καὶ οἱ κάμποι·
Δὲν λάμπ' ἥλιος μοναχὰ
Εἰς τοὺς πλατάνους, δὲν λάμπει
Εἰς τ' ἀμπέλια, εἰς τὰ νερά·

76

Εἰς τὸν ἥσυχον αἰθέρα
Τώρα ἀθῶα δὲν ἀντηχεῖ
Τὰ λαλήματα ἢ φλογέρα,
Τὰ βελάσματα τὸ ἀρνί.

77

Τρέχουν ἄρματα χιλιάδες,
Σὰν τὸ κῦμα εἰς τὸ γιαλό·
Ἄλλ' οἱ ἀνδρεῖοι παλληκαράδες
Δὲν ψηφοῦν τὸν ἀριθμό.

78

᾿Ω τρακόσιοι ! σηκωθῆτε
Καὶ ξανάλθετε 'ς ἐμᾶς·
Τὰ παιδιὰ σας θέλ' ἰδῆτε
Πόσο μοιάζουνε μὲ σᾶς.

79

Ὅλοι ἐκεῖνοι τὰ φοβοῦνται,
Καὶ μὲ πάτημα τυφλὸ
Εἰς τὴν Κόρινθο ἀποκλειοῦνται,
Κι' ὅλοι χάνονται ἀπ' ἐδῶ.

80

Στέλνει ὁ ἄγγελος τοῦ ὀλέθρου
Πεῖνα καὶ Θανατικό,
Ποῦ μὲ σχῆμα ἐνὸς σκελέθρου
Περπατοῦν ἀντάμα οἱ δύο·

81

Καὶ πεσμένα εἰς τὰ χορτάρια
Ἀπεθαίνανε παντοῦ
Τὰ θλιμμένα ἀπομεινάρια
Τῆς φυγῆς καὶ τοῦ χαμοῦ.

82

Καὶ ἐσὺ ἀθάνατη, ἐσὺ θεία,
Ποῦ ὅτι θέλεις ἡμπορεῖς,
Εἰς τὸν κάμπο, Ἐλευθερία,
Ματωμένη περπατεῖς !

83

᾽Σ τὴν σκιά χεροπιασμέναις,
᾽Σ τὴν σκιά βλέπω κ' ἐγὼ
Κρινοδάχτυλαις παρθέναις,
Ὅποῦ κάνουνε χορό ⁶·

84

᾽Στὸν χορὸ γλυκογυρίζουν
Ὡραῖα μάτια ἐρωτικά,
Καὶ εἰς τὴν αὔρα κυματίζουν
Μαῦρα, ὀλόχρυσα μαλλιά.

85

Ἡ ψυχὴ μου ἀναγαλλιάζει,
Πῶς ὁ κόρφος καθεμιᾶς
Γλυκοβύζαστο ἐτοιμάζει

Γάλα ἀνδρείας, καὶ ἐλευθεριᾶς.

86

Μέσ' ᾽ς τὰ χόρτα ᾽ς τὰ λουλούδια
Τὸ ποτῆρι δὲν βαστῶ.
Φιλελεύθερα τραγούδια
Σὰν τὸν Πίνδαρο ἐκφωνῶ.

87

Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
Τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
Καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά !

88

Πῆγες εἰς τὸ Μεσολόγγι
Τὴν ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ,
Μέρα ποῦ ἄνθισαν οἱ λόγγοι ⁷ ,
Γιὰ τὸ τέκνο τοῦ Θεοῦ

89

Σοῦ ἦλθε ἐμπρὸς λαμποκοπῶντας
Ἡ Θρησκεία μ' ἓνα σταυρό,
Καὶ τὸ δάκτυλο κινῶντας
Ὅπου ἀνεῖτ' τὸν οὐρανό,

90

᾽Σ αὐτό, ἐφώναξε, τὸ χῶμα
Στάσου ὀλόρθη, Ἐλευθεριά·
Καὶ φιλῶντάς σου τὸ στόμα
Μπαίνει μέσ' ᾽ς τὴν ἐκκλησιά ⁸ .

91

Εἰς τὴν τράπεζα σιμώνει,
Καὶ τὸ σύγγεφο τὸ ἀχνὸ
Γύρω γύρω της πυκνώνει
Ποῦ σκορπάει τὸ θυμιατό.

92

Άγροικάει τὴν ψαλμωδία,
Ὅποῦ ἐδίδαξεν αὐτή·
Βλέπει τὴν φωταγωγία
Ἵς τοὺς Ἁγίους ἐμπρὸς χυτή.

93

Ποιοὶ εἶν' αὐτοὶ ὅπου πλησιάζουν
Μὲ πολλὴ ποδοβολή,
Κι' ἄρματ' ἄρματα ταράζουν ;
Ἐπετάχτηκες Ἐσύ.

94

Ἄ ! τὸ φῶς ποῦ σὲ στολίζει,
Σὰν ἡλίου φεγγοβολή,
Καὶ μακρόθεν σπινθηρίζει,
Δὲν εἶναι, ὄχι, ἀπὸ τὴν γῆ·

95

Λάμπιν ἔχει ὅλη φλογώδη
Χεῖλος, μέτωπο, ὀφθαλμός·
Φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι,
Κι' ὅλα γύρω σου εἶναι φῶς.

96

Τὸ σπαθί σου ἀντισηκώνεις,
Τρία πατήματα πατᾶς,
Σὰν τὸν πύργο μεγαλώνεις,
Καὶ εἰς τὸ τέταρτο κτυπᾶς·

97

Μὲ φωνὴ ποῦ καταπεῖθει,
Προχωρῶντας ὁμιλεῖς·
«Σήμερ', ἄπιστοι, ἐγεννήθη,
»Ναί, τοῦ κόσμου ὁ Λυτρωτής.

98

»Αὐτὸς λέγει . . . Ἀφογκρασθῆτε·
»Ἐγὼ εἶμ' Ἄλφα, Ωμέγα ἐγώ.
Πέστε, ποῦ θ' ἀποκρυφθῆτε

«Ἐσεῖς ὅλοι, ἂν ὀργισθῶ ⁹ ;

99

»Φλόγα ἀκοίμητην σᾶς βρέχω,
»Ποῦ μ' αὐτὴν ἂν συγκριθῇ
»Κεῖνη ἢ κάτω ὅπου σᾶς ἔχω
«Σὰν δροσιὰ θέλει βρεθῇ·

100

»Κατατρώγει, ὥσὰν τὴν σχίζα,
»Τόπους ἄμετρα ὑψηλούς,
»Χώραις, ὄρη, ἀπὸ τὴν ρίζα,
»Ζῶα, καὶ δένδρα, καὶ θνητούς,

101

»Καὶ τὸ πᾶν τὸ κατακαίει,
»Καὶ δὲν σώζεται πνοή,
»Πάρεξ τοῦ ἄνεμου ποῦ πνέει
»Μέσ' ᾽ς τὴ στάχτη τὴ λεπτή».

102

Κἄποιος ἤθελε ἐρωτήσει·
Τοῦ θυμοῦ του εἶσαι ἀδελφή ;
Ποῖος εἶν' ἄξιος νὰ νικήσῃ,
Ἦ μὲ σὲ νὰ μετρηθῇ;

103

Ἦ γῆ αἰσθάνεται τὴν τόση
Τοῦ χεριοῦ σου ἀνδραγαθιά,
Ποῦ ὅλη θέλει θανατώσῃ
Τὴν μισόχριστη σπορά.

104

Τὴν αἰσθάνονται, καὶ ἀφρίζουν
Τὰ νερά, καὶ τ' ἀγροικῶ
Δυνατὰ νὰ μουρμουρίζουν,
Ἵσὰν νὰ ρυάζετο θηριό.

105

Κακορίζικοι, ποῦ πᾶτε
Τοῦ Ἀχελώου μέσ' 'ς τὴν ῥοή ¹⁰,
Καὶ πιδέξια πολεμᾶτε
Ἀπὸ τὴν καταδρομὴ

106

Νὰ ἀποφύγετε ! τὸ κῦμα
Ἐγείνε ὅλο φουσκωτό·
Ἐκεῖ εὐρήκατε τὸ μνῆμα,
Πρὶν νὰ εὐρῆτε ἀφανισμό.

107

Βλασφημάει, σκούζει, μουγκρίζει
Κάθε λάρυγγας ἐχθροῦ,
Καὶ τὸ ῥεῦμα γαργαρίζει
Ταῖς βλασφήμαις τοῦ θυμοῦ.

108

Σφαλερὰ τετραποδίζουν
Πλῆθος ἄλογα, καὶ ὀρθὰ
Τρομασμένα χλιμιτρίζουν,
Καὶ πατοῦν εἰς τὰ κορμιά.

109

Ποῖος 'ς τὸν σύντροφον ἀπλώνει
Χέρι, ὥσάν νὰ βοηθηθῇ·
Ποῖος τὴν σάρκα του δαγκώνει,
Ὅσο ὅποῦ νὰ νεκρωθῇ·

110

Κεφαλαῖς ἀπελπισμέναις,
Μὲ τὰ μάτια πεταχτά,
Κατὰ τ' ἄστρα σηκωμέναις
Γιὰ τὴν ὕστερη φορὰ.

111

Σβυέται, — αὐξαίνοντας ἡ πρώτη
Τοῦ Ἀχελώου νεροσυρμὴ, —

Τὸ χλιμίτρισμα, καὶ οἱ κρότοι,
Καὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ γογγυσμοί.

112

Ἔτσι ν' ἄκουα νὰ βουύξη
Τὸν βαθύν Ὠκεανό,
Καὶ 'ς τὸ κῦμά του νὰ πνίξη
Κάθε σπέρμα Ἀγαρηνό·

113

Καὶ ἐκεῖ ποῦ ναι ἡ Ἁγία Σοφία,
Μέσ' 'ς τοὺς λόφους τοὺς ἐπτά,
Ὅλα τ' ἄψυχα κορμιά,
Βραχοσύντριφτα, γυμνά,

114

Σωρισμένα νὰ τὰ σπρώξη
Ἡ κατάρα τοῦ Θεοῦ,
Κι' ἀπ' ἐκεῖ νὰ τὰ μαζώξη
Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Φεγγαριοῦ ¹¹

115

Κάθε πέτρα μνημα ἄς γένη·
Καὶ ἡ Θρησκεία, κ' ἡ Ἐλευθεριά
Μ' ἀργοπάτημα ἄς πηγαίνει
Μεταξύ τους, καὶ ἄς μετρᾷ.

116

Ἐνα λείψανο ἀνεβαίνει
Τεντωτό, πιστομητό,
Κι' ἄλλο ξάφνου κατεβαίνει,
Καὶ δὲν φαίνεται καὶ πλιό.

117

Καὶ χειρότερ' ἀγριεύει
Καὶ φουσκώνει ὁ ποταμός·
Πάντα, πάντα περισσεύει

Πολυφλοίσβισμα καὶ ἀφρός.

118

Ἄ ! γιατί δὲν ἔχω τώρα
Τὴν φωνὴ τοῦ Μωϋσῆ;
Μεγαλόφωνα, τὴν ὥρα
Ὅπου ἐσβυοῦντο οἱ μισητοί,

119

Τὸν Θεὸν εὐχαριστοῦσε
Ἵ τοῦ πελάου τὴν λύσσα ἐμπρός,
Καὶ τὰ λόγια ἠχολογοῦσε
Ἀναρίθμητος λαός.

120

Ἀκλουθάει τὴν ἀρμονία
Ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀαρών,
Ἡ προφήτισσα Μαρία,
Μ' ἓνα τύμπανο τερπνόν ¹² ,

121

Καὶ πηδοῦν ὅλαις οἱ κόραις
Μὲ τ'ς ἀγκάλαις ἀνοικταῖς,
Τραγουδῶντας, ἀνθοφόραις,
Μὲ τὰ τύμπανα κ' ἐκειαῖς.

122

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
Τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη
Ποῦ μὲ βία μετράει τὴν γῆ.

123

Εἰς αὐτήν, εἶν' ξακουσμένο
Δὲν νικιέσαι ἐσὺ ποτέ·
Ὅμως, ὄχι, δὲν εἶν' ξένο
Καὶ τὸ πέλαγο γιὰ σέ.

124

Τὸ στοιχεῖον αὐτὸ ξαπλώνει
Κύματ' ἄπειρα εἰς τὴν γῆ,
Μὲ τὰ ὅποῖα τὴν περιζώνει,
Κ' εἶναι εἰκόνα σου λαμπρή.

125

Μὲ βρυχίσματα σαλεύει
Ποῦ τρομάζει ἡ ἀκοή·
Κάθε ξύλο κινδυνεύει
Καὶ λιμιῶνα ἀναζητεῖ.

126

Φαίνεται' ἔπειτα ἡ γαλήνη
Καὶ τὸ λάμψιμο τοῦ ἡλιοῦ,
Καὶ τὰ χρώματα ἀναδίνει
Τοῦ γλαυκότετου οὐρανοῦ.

127

Δὲν νικιέσαι, εἶν' ξακουσμένο,
᾿Σ τὴν ξηρὰν ἐσὺ ποτέ·
Ὅμως, ὄχι, δὲν εἶν' ξένο
Καὶ τὸ πέλαγο γιὰ σέ.

128

Περνοῦν ἄπειρα τὰ ξάρτια,
Καὶ σὰν λόγγος στρυμωχτὰ
Τὰ τρεχούμενα κατάρτια,
Τὰ ὀλοφούσκωτα πανιά.

129

Σὺ ταῖς δύναμαίς σου σπρώχνεις,
Καὶ ἀγκαλὰ δὲν εἶν' πολλαῖς,
Πολεμῶντας, ἄλλα διώχνεις,
Ἄλλα παίρνεις, ἄλλα καῖς.

130

Μὲ ἐπιθύμια νὰ τηράζῃς
Δύο μεγάλα σὲ θωρῶ ¹³,
Καὶ θανάσιμον τινάζεις
Ἐναντίον τους κεραυνό.

131

Πιάνει, αὐξαίνει, κοκκινίζει,
Καὶ σηκώνει μιὰ βροντή,
Καὶ τὸ πέλαο χρωματίζει
Μὲ αἱματόχροη βαφή.

132

Πνίγοντ' ὅλοι οἱ πολεμάρχοι,
Καὶ δὲν μνέσκει ἓνα κορμί
Χάρου, σκιά τοῦ Πατριάρχη,
Ποῦ σὲ πέταξαν ἐκεῖ.

133

Ἐκρυφόσμιγαν οἱ φίλοι
Μὲ τ'ς ἐχθρούς τους τὴ Λαμπρή,
Καὶ τοὺς ἔτρεμαν τὰ χεῖλη,
Δίνοντάς τα εἰς τὸ φιλί.

134

Κεῖαῖς ταῖς δάφναις, ποῦ ἐσκορπῆστε ¹⁴,
Τώρα πλέον δὲν ταῖς πατεῖ,
Καὶ τὸ χέρι, ὅπου ἐφιλῆστε,
Πλέον, ἄ! πλέον δὲν εὐλογεῖ.

135

Ὅλοι κλαῦστε· ἀποθαμένος
Ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησιᾶς
Κλαῦστε, κλαῦστε· κρεμασμένος
Ὡσὰν νὰ τανε φονηάς.

136

Ἔχει ὁλάνοικτο τὸ στόμα
Π' ὥραις πρῶτα εἶχε γευθῇ

*Τ' Ἄγιον Αἶμα, τ' Ἄγιον Σῶμα·
Λὲς πῶς θὲ νὰ ξαναβγῇ*

137

Ἦ κατάρα ποῦ εἶχε ἀφήσῃ
Λίγο πρὶν νὰ ἀδικηθῇ
Εἰς ὅποιον δὲν πολεμήσῃ,
Καὶ ἴμπορεῖ νὰ πολεμῇ.

138

Τὴν ἀκούω, βροντάει, δὲν παύει
Εἰς τὸ πέλαγο, εἰς τὴν γῆ,
Καὶ μουγκρίζοντας ἀνάβει
Τὴν αἰωνίαν ἀστραπή.

139

Ἦ καρδιὰ συχνοσπαράζει . . .
Πλὴν τί βλέπω ; σοβαρὰ
Νὰ σωπάσω μὲ προστάζει
Μὲ τὸ δάχτυλο ἢ θεά.

140

Κυττάει γύρω εἰς τὴν Εὐρώπη
Τρεῖς φοραῖς μ' ἀνησυχία·
Προσηλώνεται κατόπι
᾽Σ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἀρχινᾷ.

141

«Παλληκάρια μου! οἱ πολέμοι
»Γιὰ σᾶς ὅλοι εἶναι χαρά,
»Καὶ τὸ γόνα σας δὲν τρέμει
»᾽Σ τοὺς κινδύνους ἐμπροστά.

142

»Ἀπ' ἐσᾶς ἀπομακραίνει
»Κάθε δύναμη ἐχθρική·
»Ἄλλ' ἀνίκητη μιὰ μένει
»Ποῦ ταῖς δάφναις σας μαδεῖ.

143

«Μία, ποῦ ὅταν ὥσ' ἄν λύκοι
»Ξαναρχόστενε ζεστοί,
»Κουρασμένοι ἀπὸ τὴν νίκη
»Ἄχ! τὸν νοῦν σᾶς τυραννεῖ.

144

«Ἡ Διχόνοια ποῦ βαστάει
»Ἕνα σκῆπτρο ἢ δολερή·
»Καθενὸς χαμογελάει,
»Πάρ το, λέγοντας, καὶ σύ.

145

»Κεῖο τὸ σκῆπτρο, ποῦ σᾶς δείχνει,
»Ἕχει ἀλήθεια ὠραία θωριά.
»Μὴν τὸ πιάστε, γιατί ρήχνει
»Εἰς ἐδάκρυα θλιβερά.

146

»Ἀπὸ στόμα ὁποῦ φθονάει,
»Παλληκάρια, ἅς μὴν πωθῇ,
»Πῶς τὸ χέρι σας κτυπάει
»Τοῦ ἀδελφοῦ τὴν κεφαλή.

147

»Μὴν εἰποῦν 'ς τὸν στοχασμό τους
»Τὰ ξένα ἔθνη ἀληθινά·
»Ἐὰν μισοῦνται ἀνάμεσό τους,
»Δὲν τοὺς πρέπει ἐλευθεριά.

148

»Τέτοια ἀφήστενε φροντίδα
»Ὅλο τὸ αἷμα ὁποῦ χυθῇ
»Γιὰ θρησκεία, καὶ γιὰ πατρίδα,
»Ὅμοιαν ἔχει τὴν τιμή.

149

»'Στὸ αἷμα αὐτό, ποῦ δὲν πονεῖτε
»Γιὰ πατρίδα, γιὰ θρησκεία,
»Σᾶς ὀρκίζω, ἀγκαλιασθῆτε,

»Σὰν ἀδελφία γκαρδιακά.

150

«Πόσον λείπει, στοχασθῆτε,
»Πόσο ἀκόμη νὰ παρθῇ·
»Πάντα ἡ νίκη, ἂν ἐνωθῆτε,
»Πάντα ἐσᾶς θ' ἀκολουθῇ.

151

»ὦ ἀκουσμένοι εἰς τὴν ἀνδρεία!
»Καταστῆστε ἓνα σταυρό,
»Καὶ φωνάζετε μὲ μία,
»Βασιλεῖς, κυττάξτ' ἐδῶ.

152

»Τὸ σημεῖο ποῦ προσκυνᾶτε
»Εἶνε τοῦτο, καὶ γι' αὐτό
»Ματωμένους μᾶς κυττᾶτε
»'Σ τὸν ἀγῶνα τὸν σκληρό.

153

»Ἀκατάπαυστα τὸ βρίζουν
»Τὰ σκυλιά, καὶ τὸ πατοῦν
»Καὶ τὰ τέκνα του ἀφανίζουν,
»Καὶ τὴν πίστη ἀναγελοῦν.

154

»Ἐξ αἰτίας του ἐσπάρθη, ἐχάθη
»Αἷμα ἀθῶο χριστιανικό,
»Ποῦ φωνάζει ἀπὸ τὰ βάθη
«Τῆς νυκτός· *Νὰ κδικηθῶ*.

155

»Δὲν ἀκοῦτε, ἐσεῖς εἰκόνες
»Τοῦ Θεοῦ, τέτοια φωνή ;
»Τώρα ἐπέρασαν αἰῶνες,
»Καὶ δὲν ἔπαψε στιγμή.

156

»Δὲν ἀκοῦτε; εἰς κάθε μέρος
«Σὰν τοῦ Ἀβέλ καταβοᾷ·
»Δὲν εἶν' φύσημα τοῦ ἀέρος,
»Ποῦ σφυρίζει εἰς τὰ μαλλιά.

157

»Τὶ θὰ κάμετε; θ' ἀφῆστε
»Νὰ ἀποκτήσωμεν ἐμεῖς
»Λευθερίαν, ἢ θὰ τὴν λύστε
»Ἐξ αἰτίας πολιτικῆς;

158

»Τοῦτο ἀνίσως μελετᾶτε,
»Ἰδού, ἐμπρός σας τὸν Σταυρό·
»Βασιλεῖς! ἐλᾶτε, ἐλᾶτε,
»Καὶ κτυπήσετε κ' ἐδῶ.»

Μάϊος 1823.

ΣΗΜΕΙΩΣΑΙΣ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΗ

Ὅταν ἐπρωτοδιαβάσθηκε τὸ ποίημα, κάποιοι εἶπαν. Κρῖμα! ὑψηλὰ νοήματα καὶ στίχοι σφαλμένοι! Γιὰ νὰ δεχθῶ τὴν πρώτη, ἀκαρτερῶ νὰ δικαιολογήσουν τὴν δεύτερη παρατήρηση. Μὰ τὸν Δία ποῦ ἐσάστισα ! Αὐριο θέλει ἔρθῃ καὶ κανένας νὰ μοῦ δείξῃ τ' ἀλφαβητάρι μὲ τὸ κονδύλι 'ς τὸ χέρι· ἀλλὰ ἐγὼ τοῦ τὸ παίρνω, καὶ ἀπιθώνω τὴν ἄκρη του εἰς τὰ μεγάλα ὀνόματα τοῦ Δάντη καὶ τοῦ Πετράρχη, τοῦ Ἀριόστου καὶ τοῦ Τάσσου, καὶ εἰς τὰ ὀνόματα ὅσων στιχουργῶντας τοὺς ἀκολούθησαν, καὶ τοῦ λέγω· Λάβε τὴν καλωσύνη, Διδάσκαλε, νὰ γύρῃς τ' αὐτιά σου ἐδῶ πάνου, καὶ μέτρα. Κάθε συλλαβὴ εἶναι ἓνα πόδι, καὶ γιὰ μᾶς καὶ γιὰ αὐτούς, ὅποιος καὶ ᾧ εἶναι ὁ στίχος· ὅμως ἐσὺ δὲν ἤξεύρεις νὰ τὰ μετρᾷς. Τὸ φωνῆεν, μὲ τὸ ὅποϊον τελειώνει ἡ λέξις, χάνεται εἰς τὸ φωνῆεν μὲ τὸ ὅποϊον ἡ ἀκόλουθη ἀρχινᾷ· ὅμως τὸ προφέρω, ἐπειδὴ ἔτσι μὲ συμβουλεύει ἡ τέχνη τῆς ἀληθινῆς ἀρμονίας. Το *ια* (βία) το *εει* (ρέει), το *αι* (Μάη) καὶ τὰ ἐξῆς, ὅταν δὲν εἶναι εἰς τὸ τέλος τοῦ στίχου, δὲν κάνουν παρὰ μία συλλαβή. Τὸ *τιμῇ* εἶναι ὁμοιοτέλετο μὲ τὸ *πολλοί*, τὸ *κακός* μὲ τὸ *τυφλός*, τὸ *ἐχθὲς* μὲ τὸ *πολλαῖς*. Τοῦτοι οἱ κανόνες ἔχουν κάποιαις ἐξαίρεσαις, ταῖς ὁποῖαις ὅποιος ἔχει καλὰ θρεμμένη μὲ τοὺς κλασσικοὺς τὴν ψυχὴν του βάνει εἰς ἔργον, χωρὶς τόσο νὰ συλλογίζεται, εἰς τὴν ἴδια στιγμή εἰς τὴν ὁποίαν μορφώνει τὴν ὕλη. Πίστευσέ μου, Διδάσκαλε, ἡ ἀρμονία τοῦ στίχου δὲν εἶναι πρᾶγμα ὅλο μηχανικό, ἀλλὰ εἶναι ξεχείλισμα τῆς ψυχῆς· μ' ὅλον τοῦτο ἂν φθάσης νὰ μοῦ ἀποδείξῃς ὅτι σφάλω τοὺς στίχους, θέλει γράψω τῶν Ἰταλῶν καὶ τῶν Ἰσπανῶν,

νὰ τοὺς δώσω τὴν εἶδησιν, ὅτι τοὺς ἔσφαλαν ἕως τώρα καὶ αὐτοί, καὶ μὴ φοβᾶσαι νὰ σοῦ πάρω γιὰ τὴν ἐφεύρεσιν τὸ βραβεῖον, γιατί θέλει σὲ μελετήσω. Ἀλλὰ ποῖος σοῦ εἶπε νὰ τσακίσῃς τὴν λέξη *θερι-σμένα* ; (στρ. 51) — Ποῖος μοῦ τό πε ; τὸ ἀπόκρυφο τῆς τέχνης μου, καὶ τὸ παράδειγμα τῶν μεγάλων. Ἄμετρα εἶναι τὰ παραδείγματα τέτοιας λογῆς, καὶ θέλει σοῦ τὰ ἀναφέρω ὅλα ἕνα ἕνα, ὅταν ἀνανοηθῶ πῶς ἔχω καιρὸ νὰ χάσω. Ὁ Πίνδαρος ἔχει τσακισμέναις καμμία χιλιάδα λέξαις· οἱ τραγικοὶ ἔς τοὺς χοροὺς ἐτσάκισαν ἀρκεταῖς καὶ αὐτοί, καὶ ὁ Ὀράτσιος τοὺς ἐμιμήθηκε. Τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀριόστου

Nè men ti raccomando la mia Fiordi . . .

Ma dir non potè ligi; e qui finio. [Canto XLII, 14]

ἀναλεῖ τὴν εἰκόνα, καὶ περιέχει πάθος λύπης. Τὸ παράδειγμα τοῦ Πινδάρου

Ἰδοῖσα δ' ὄξεϊ· Ἐρινὺς

πέφνεν ἐοῖ σὺν ἀλλαλο—

φονίῃ γένος ἀρήϊον (Ὀλύμπ. Εἶδ. β', στίχ. 73)

ἀναλεῖ τὴν εἰκόνα, καὶ περιέχει πάθος τρομάρας. Τὸ παράδειγμα τοῦ Δάντη

Così quelle coròle differente-

mente danzando, della sua ricchezza

Mi si facean stimar veloci e lente.

[Parad. Canto 24]

εἶναι τέτοιο, ὅπου ἂν τὸ διαβάσῃς μὲ ἐκείναις ταῖς ἄλλαις θεταῖς ζωγραφίαις, καὶ καταλάβῃς ὅτι τέτοιαις δὲν ταῖς κάνει κἀνέναν, ἴσως ἢμπορεῖ Διδάσκαλε, νὰ φιλιωθοῦμε· καὶ ἡ φιλία θέλει βαστάξῃ, ὅσο νὰ σοῦ κάμω μία παρατήρηση εἰς τὸν Πίνδαρο. Ἡ λέξη ὅλον (Ὀλύμπ. Εἶδ. β' στίχ. 55) βρίσκεται τσακισμένη· γιὰ ὅποιο δίκαιο, ἢ μουσικῆς, ἢ ἄλλο, ἐπαρακινήθηκεν ὁ Πίνδαρος νὰ τὴν τσακίσῃ, τὸ πρῶτο δίκαιο τὸ εἶχε ἡ φύσις τῆς λέξης, ἡ ὁποία, ἂν τσακισθῇ, ἐναντιώνεται μὲ τὴν ιδέαν, ποῦ παρασταίνει. Σὲ βλέπω καὶ φρίττεις, καὶ ἐτοιμάζεσαι νὰ μαδήσῃς τὰ μαλλιά σου ὡσὰν τὸ Θ τοῦ Λουκιανοῦ (Δίκη φωνηέντων)· ἀλλὰ ἡσύχασε γιατί ὁ Πίνδαρος μ' ὅλον τοῦτο μένει πάντα ὁ ἴδιος γιὰ καθέναν· ὁ ἴδιος γιὰ μέ, ὅπου βρίσκω τὴν τέχνην ὅπου εἶναι, ὁ ἴδιος γιὰ σέ, ὅπου ξανοίγεις ταῖς ὀξεταῖς ὅπου δὲν λείπουν . . . βλέπω ἕνα χαμόγελο εἰς τὰ χεῖλα τῶν ξένων· ἀλλὰ δὲν τὸ κάνουν τόσο πικρό, γιατί βέβαια θυμοῦνται καὶ τὰ δικά τους.

Ὡς πρὸς τὴν ἔννοια τῶν στροφῶν 24 καὶ 25 (τοῦ Ὑμνου), μέσα στὴν Κερκυραϊκὴν ἐκδοσὴν (ΣΕ. Κ. 1859) βρίσκεται καὶ ἡ ἐξῆς αὐτόγραφη σημείωσις τοῦ ποιητῆ:

«Γιὰ νὰ μὴ μὲ ξανασκοτίσουν οἱ φλύαροι, οἱ ὁποῖοι μὴ γνωρίζοντας τὴ φύση τῆς Τέχνης δὲν ἠμποροῦν νὰ κρίνουν σωστὰ τὰ μέσα ὁποῦ μεταχειρίζεται, φανερώνω, ὅτι ὄχι μόνον ἡ Μεγάλη Βρεταννία δὲν εἶναι χτυπημένη ἀπὸ τούτη τὴ στροφή, ἀλλὰ παρασταίνεται δυνατὴ, καὶ ἄγρυπνη εἰς τὰ μεγάλα συμβεβηκὰ τοῦ κόσμου. Νά, γυμνός ὁ στοχασμός, ὁποῦ ἐπαράστησα μὲ μίαν εἰκόνα. Ἡ Μεγάλη Βρεταννία ἀλαφιάζεται ἐκείνη τὴ στιγμή μήπως τὰ κινήματά μας ἐπροέρχονταν (!) ἀπὸ τὴ Ῥωσσία, καὶ τῆς λέει· θέλεις νὰ πάρης ἐσὺ 'ς τὴ στεριά, δύνουμαι νὰ πάρω κ' ἐγὼ 'ς τὸ πέλαγο, κ' ἐτοιμάζομαι. — Ἡ ἀλήθεια εἶναι ποῦ ἐπῆρε λάθος, καὶ χαίρομαι.»

---

¹ Δεῦτε, παῖδες τῶν Ἑλλήνων . . .

² Ἀρματώθηκαν τότε ὅλοι ἀπὸ δεκατέσσερους χρόνους καὶ ἀπάνου.

³ Ἡ περιτειχισμένη Τριπολιτσὰ δὲν ἔχει κάστρον, καὶ εἰς τὸν τόπον τοῦ κάστρου, ἐννοεῖ ὁ ποιητὴς τὴν μεγάλη Τάπια τῆς πόλης.

⁴ Ἀγκαλὰ καὶ ἦτον ἡμέρα ὅταν ἐπάρθηκεν ἡ Τριπολιτσά, ὁ ποιητὴς ἀκολούθησε τὴν κοινὴν φήμην, ὁποῦ τότε ἐσκορπίστηκεν, ὅτι τὸ ἀρσιμὸς τῆς ἐσυνέβηκε τρεῖς ὥραις ἔπειτα ἀπὸ τὰ μεσάνυκτα.

⁵ Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ φεγγάρι εὐρίσκεται τυπωμένον εἰς ταῖς τούρκικαὶς σημαίαις.

⁶ Ὁ Λόρδ Μπάϊρον, εἰς τὴν τρίτην ὁδὴν τοῦ Don Juan, παρασταίνει ἓνα ποιητὴν Ἑλληνα, ὁποῦ ἀπελπισμένος καὶ παραπονεμένος διὰ τὴν σκλαβιὰ τῆς πατρίδος του, ἔχει ἐμπρός του ἓνα κρασοπότηρον, καὶ κοντὰ εἰς ἄλλα λέγει καὶ τὰ ἀκόλουθα λόγια· «. . . οἱ γυναῖκές μας χορεύουν ἀποκάτου ἀπὸ τὸν ἥσκιο· βλέπω τὰ θέλγητρα τῶν ματιῶν τους· ἀλλὰ ὅταν συλλογίζωμαι ὅτι θὰ γεννήσουν σκλάβους, γεμίζουν τὰ μάτια μου δάκρυα». Ἐπέρασε ἓνας χρόνος ἀφοῦ ἐγράφηκε τοῦτος ὁ ὕμνος· ὁλοένα ὁ ποιητὴς ἐτοιμάζει ἓνα ποίημα γιὰ τὸν θάνατον τοῦ Λόρδ Μπάϊρον.

⁷ *Ἀγαλλιάσθω ἔρημος, καὶ ἀνθείτω ὡς κρίνον.* Ἡσαΐας. Κεφ. λε'.

⁸ Εἶναι ἀληθινὸν ὅτι οἱ Τοῦρκοι ὥρμησαν ἐναντίον τοῦ Μεσολογγίου τὰ ξημερώματα αὐτῆς τῆς ἀγίας ἡμέρας· δὲν εἶναι ὅμως ἀληθινόν, καθὼς τότε ἐκοινολογήθηκεν, ὅτι ἦταν ἀνοικταῖς καὶ οἱ ἐκκλησίαις· μάλιστα ἐκλείσθησαν ἐπιταυτοῦ διὰ νὰ ἔχουν οἱ Ἕλληνες ὅλη τὴν προσοχὴν τοὺς εἰς τὸν πόλεμον.

⁹ *Καὶ εἶπέ μοι· γέγονε· ἐγὼ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος.* Ἀποκάλ. Ἰωάννου. Κεφ. κα'.

¹⁰ Τὰ περιστατικὰ τοῦ περάσματος τοῦ ποταμοῦ, τῆς μάχης τῶν Χριστουγέννων καὶ τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου, εὐρίσκονται καταστρωμένα εἰς τὴν

ἱστορία τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη, ἐγκαρδίου φίλου τοῦ ποιητῆ. Αὐτὴ ἡ ἱστορία γλήγορα θέλει πλουτίσῃ καὶ τὴν γλῶσσάν μας καὶ τὴν φιλολογίαν μας.

¹¹ Εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς τίτλους τοῦ Σουλτάνου.

¹² Ὑξοδος. Κεφ. ιε'.

¹³ Τὸ κάψιμο τῆς караβέλλας τοῦ Καπετὰν Πασᾶ καὶ ἐνὸς ἄλλου караβιοῦ κοντὰ εἰς τὴν Τένεδον, ταῖς 29 Οκτωβρίου.

¹⁴ Οἱ Χριστιανοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας συνειθίζουν νὰ σπέρνουν δάφναις εἰς ταῖς Ἐκκλησίαις τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα.